

TO GOOGLE OR NOT TO GOOGLE?

Robert Coravu

Biblioteca Centrală Universitară din București

Google recently announced the launch of a new project, Google Print, which aims, at the beginning, to digitalize a great quantity of documents by collaboration with five major libraries of the world. The characteristics of this project, its implications on the libraries and library work, and some of the reactions recorded in the world are presented.

Lansat în anul 1998, motorul de căutare Google a acaparat cu timpul piața căutării informațiilor pe Internet, în prezent 75% dintre căutări realizându-se prin intermediul acestui instrument (Jeanneney, 2005). Statisticile sunt impresionante: Google indexează peste 8 miliarde de pagini Web, iar în fiecare minut, în lumea întreagă, se efectuează 150 000 de căutări prin intermediul lui (Ertzscheid, 2005).

Ultimele luni au demonstrat că firma Google nu se mulțumește cu atât și că ambițiile ei sunt mult mai mari. Dacă până în prezent Google a avut impact asupra bibliotecilor în măsura în care popularitatea sa a avut efect asupra practicilor de căutare a informațiilor - atât ale utilizatorilor, cât și ale bibliotecarilor -, proiectul de digitizare anunțat la sfârșitul anului trecut are implicații mai diverse și mai profunde.

La 14 decembrie 2004, Google a anunțat lansarea proiectului Google Print, prin care urmărește, într-o primă fază, să digitizeze circa 15 milioane de lucrări (aproximativ 4,5 miliarde de pagini), în scopul de a le pune la dispoziție online, în acces liber. În acest scop, Google a încheiat contracte de colaborare cu cinci dintre bibliotecile cele mai cunoscute și mai bogate în colecții din spațiul anglofon: o bibliotecă publică (New York Public Library) și patru biblioteci universitare (Stanford, Michigan, Harvard și Oxford). BU Stanford și Universitatea din Michigan vor pune la dispoziție integralitatea colecțiilor lor (8 milioane, respectiv 7 milioane de lucrări), Biblioteca Publică din New York va oferi acces la documente fragile și care nu se află sub incidența copyright-ului, BU Oxford - la o selecție dintre lucrările publicate în secolul al XIX-lea, iar BU Harvard se va limita deocamdată la o selecție de 40 000 de documente dintre cele 15 milioane pe care le deține (Jeanneney, 2005). Investiția Google în acest proiect a fost estimată la 150-200 milioane de dolari.

În perspectivă, Google caută implicarea în proiect nu doar a bibliotecilor, ci și a editorilor, pe care încearcă să-i convingă de impactul pozitiv pe care digitizarea l-ar avea asupra vânzărilor de carte. În funcție de problemele ridicate de copyright, Google își propune trei tipuri de abordări (Hicks, 2004):

- în cazul operelor aflate în domeniul public, Google vrea să pună la dispoziție textul integral al acestora, ca parte a rezultatelor unei interogări efectuate prin intermediul motorului său de căutare;
- în cazul operelor aflate sub incidența copyright-ului, Google va trata cu editorii și va stabili de comun acord cu aceștia cât de mult text integral va fi pus la dispoziție online. În acest caz, textul lucrărilor va fi însoțit, pe marginea paginilor Web în care ele vor fi afișate, de mesaje publicitare, Google urmând să împartă cu editorii o parte din veniturile obținute în acest fel;
- acolo unde nu există nici o relație cu editorii, Google va afișa scurte extrase sau doar informații bibliografice. În cazul lucrărilor aflate în domeniul public și al extraselor, pe paginile Web care le vor găzdui nu va fi afișat nici un mesaj publicitar.

După cum știm, multe biblioteci din lume derulează proiecte de digitizare a propriilor colecții. Aceste proiecte sunt, însă, limitate și au un ritm lent, atât datorită constrângerilor financiare și

tehnologice, cât și celor legale (prevederile privind copyright-ul). În acest context, Google intervine cu forța financiară și tehnologia performantă de care dispune și „industrializează” procesul de digitizare.

Reacțiile față de proiectul Google Print nu s-au lăsat așteptate și au luat forme dintre cele mai diverse. La două luni de la anunțul făcut de Google, pe data de 16 februarie, Franța, care și-a asumat rolul de bastion al apărării identității culturale europene, a replicat prin intermediul președintelui Bibliotecii Naționale, Jean-Noel Jeanneney, care a anunțat lansarea unui program de digitizare și punere la dispoziție online a presei franceze. Programul cincinal al BNF prevede digitizarea periodicelor din secolul al XIX-lea până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Începând cu anul 2006, vor fi puse la dispoziție online, pe site-ul Gallica, patru cotidiane: *Le Figaro* (1826-), *La Croix* (1883-), *L'Humanité* (1904-) și *Le Temps* (1861-). Costul total al acestui plan cincinal este estimat la 3,5 milioane de euro (D'Armagnac, 2005).

La o lună distanță, însuși președintele Franței, Jacques Chirac, intervine în acest război al proiectelor de digitizare și lansează, nici mai mult, nici mai puțin decât ideea unei biblioteci virtuale europene, realizată prin cooperare (Gurrey&Roux, 2005).

Astfel, la o inițiativă venită din partea unei companii private, francezii înțeleg să răspundă cu o acțiune la nivel de stat, care implică bani publici, și să lanseze o adevărată cursă a... digitizării.

Care sunt rațiunile unei asemenea reacții, puternic ironizată de unii? Un articol din *The Economist* situează proiectul lui Chirac pe linia altor inițiative de contracarare a ofensivei limbii engleze, cum ar fi ideea înființării unui CNN „à la française” („*Protejarea limbii franceze de înclinațiile cetățenilor săi de a adopta cuvinte englezești este un vechi hobby al elitei conducătoare. Academia Franceză a fost înființată în 1635 tocmai în acest scop*”). Ca o (altă) ironie, statisticile arată că versiunea franceză a motorului de căutare Google este utilizată pentru 74% din căutările în Internet efectuate în Franța (The Economist, April 2, 2005).

Președintele BNF își justifică reacția nu prin temerea că ar exista riscul golirii sălilor de lectură ale bibliotecilor: meseria de bibliotecar va evolua, adaptându-se noilor condiții, iar obiectul carte are prea multe avantaje pentru a nu rezista încă multă vreme. Pericolul semnalat este riscul unei dominații zdrobitoare a Americii în definirea ideii despre lume pe care și-o vor face generațiile viitoare, având acces liber pe Internet doar la lucrări în limba engleză. Soluția este văzută nu într-o politică culturală protecționistă, practic imposibilă datorită naturii Internetului, ci într-un *contraatac* purtat la nivelul întregii Europe: adoptarea unui plan de digitizare plurianual, cu un buget generos, dezvoltarea unui motor de căutare și a altor instrumente proprii (Jeanneney, 2005).

Un alt aspect important adus în discuție este cel al *necesității selecției și organizării* informației digitizate. Ministrul culturii și comunicării francez, Renaud Donnedieu de Vabres, enumerând proiectele de digitizare susținute de ministerul pe care-l conduce, arată că acestea s-au realizat nu printr-o digitizare de masă, ci sunt fructul unei politici documentare bine gândite, care acordă, în același timp, o importanță deosebită semnalării, descrierii și indexării operelor digitizate - ceea ce Google nu își propune să facă (Donnedieu de Vabres, 2005).

Semnele de întrebare nu provin numai din spațiul francofon. Președintele Asociației Bibliotecilor Americane (ALA), Michael Gorman, manifestându-și rezervele față de calitatea serviciilor pe care le-ar furniza un asemenea proiect, denumeste fenomenul „McGoogle”: „*ca și în cazul fast-food-urilor, gunoaiile sunt tot gunoaie, indiferent cât de rapid sunt livrate*” (Gorman, *Revenge...*, 2005). Gorman se pronunță în favoarea digitizării lucrărilor de referință și a colecțiilor speciale ale bibliotecilor și consideră că a crea imense baze de date de cărți digitizate integral reprezintă un exercițiu costisitor și zadarnic, pentru că pornește de la premisa că, pentru prima oară în istorie, o formă de comunicare, cea electronică, le va înlocui pe toate celelalte anterioare. El subliniază confuzia care se face între *informații* (i.e. date, fapte, imagini, citate și texte scurte care pot fi folosite în afara contextului) și *cunoștințe înregistrate*: „*Când e vorba de informații, un extras de la pagina 142 ar putea fi util. Când e vorba de cunoștințe înregistrate, un extras de la pagina 142 trebuie să fie înțeles în lumina paginilor de la 1 la 141; în caz contrar, textul n-a meritat de la bun început să fie scris și publicat*” (Gorman, *Google...*, 2005).

Pentru utilizatorii din țările în care accesul la informații este îngreunat datorită bugetelor mici de

care dispun bibliotecile, cu efect asupra achizițiilor de documente și baze de date full-text, este evident că proiectul Google Print, în pofida temerilor pronunțate și a criticilor care i se pot aduce, reprezintă o facilitate extraordinară. În acest caz, problema nu este a alege între suportul tradițional și suportul electronic, ci de a alege între a avea și a nu avea acces la anumite lucrări. În ceea ce privește nivelul de asimilare, integrare în context și prelucrare al informațiilor disponibile electronic, lucrurile nu se schimbă în mod fundamental față de mediile tradiționale. În termenii distincției semnalate de Gorman între informații și cunoștințe înregistrate, este rezonabil să estimăm că utilizatorii care, folosind surse tradiționale, sunt obișnuiți sau se limitează să lucreze cu fragmente, să preia informații fără a le evalua și corela cu altele, vor proceda la fel și în cazul accesului la conținutul unei biblioteci virtuale cum este cea care va fi creată prin proiectul Google Print, după cum utilizatorii performanți, cercetătorii, savanții, oamenii de cultură, toți cei care duc cunoașterea mai departe, vor ști la fel de bine ca până acum să aleagă sursele care-i ajută să producă informații cu valoare adăugată. Efectele negative ale acestui tip de acces nu trebuie să fie evitate prin limitarea lui, ci printr-o atenție din ce în ce mai mare acordată culturii informației (*information literacy*), care să permită fiecărui utilizator de informații să-și construiască un sistem de evaluare și selecție eficient.

În ciuda temerilor legate de apariția unui monopol al Google în spațiul informațiilor digitizate, o construcție de tipul proiectului Google Print nu poate să satisfacă nevoile tuturor utilizatorilor. Aici, abordarea franceză, care subliniază necesitatea de a oferi alternative, este realistă. Chiar dacă limba engleză este limba universală a timpurilor moderne, operele în alte limbi, de mai mică sau mai mare circulație, nu vor înceta să suscite interesul utilizatorilor. Este greu de crezut că Google Print își poate propune să digitizeze și să pună în acces liber cărțile tipărite în toate limbile pământului.

Unde ne situăm noi în acest context al furnizării accesului la documente digitizate?

În prezent, bibliotecile din România, deținătoare, unele dintre ele, ale unor mari valori de patrimoniu, se află în faza primelor încercări de digitizare. Astfel, Biblioteca Academiei Române a digitizat manuscrisele Eminescu și arhiva Traian Vuia (<http://www.bar.acad.ro/biblvirt.html>), iar Biblioteca Metropolitană a lansat proiectul Biblioteca Virtuală Națională – Rețeaua Metropolitană, prin care, într-o primă fază, pune la dispoziție circa 5000 de pagini de text structurat (<http://www.resurse.com/info/stire.php3?id=957>); de asemenea, Biblioteca Centrală Universitară din București va începe în curând digitizarea colecțiilor sale speciale. Așadar, ne aflăm încă la mare distanță de intensitatea preocupărilor pentru subiectul digitizării, care poate fi constatată în polemicile din jurul proiectului Google Print.

Pentru ca digitizarea să însemne mai mult decât suma unor inițiative locale, mai mult sau mai puțin coerente, pentru evitarea paralelismelor și a risipei de resurse, este nevoie de o strategie la nivel național. Conform Legii bibliotecilor, Comisia Națională a Bibliotecilor are printre atribuții elaborarea strategiei și a programului de realizare a Bibliotecii Naționale Virtuale (art.62, lit. b). Ar fi momentul ca aceste două documente esențiale să fie elaborate.

Dimensiunile proiectului Google Print dovedesc că, în era globalizării, nu mai putem rămâne ascunși după rafturile bibliotecii. O astfel de inițiativă ne afectează pe toți și ne face să reflectăm mai profund asupra sensurilor și viitorului profesiei noastre. Indiferent dacă suntem partizanii „atotgooglizării” sau suferim de „googlefobie” - sindroame la modă în ultima vreme.

BIBLIOGRAFIE

*** The French language. Google à la française. În: *The Economist*, vol.375, nr. 8420, April 2, 2005, p.37

D'ARMAGNAC, Bertrand. La BNF va mettre en ligne des archives de la presse. În: *Le Monde*, 18 février 2005

DONNEDIEU DE VABRES, Renaud. Google n'est pas la fin de l'histoire. În: *Le Monde*, 18 mars 2005, p.12

ERTSZCHEID, Olivier. Google a les moyens de devenir un guichet d'accès unique à l'information. În: *Le Monde*, 5 janvier 2005

FISTER, Barbara. Google's Digitization Project - What Difference Will it Make? În: *Library Issues*, vol.25, nr.4, March 2005. <http://www.libraryissues.com/pub/LI250004.asp> (accesat: 4 martie 2005)

GORMAN, Michael. Google and God's Mind: the problem is, information isn't knowledge. În: *Los Angeles Times*, December 17, 2004. http://www.infomotions.com/serials/collidv-1/05/att-0054/M-Gorman___Google_and_God_s_Mind.pdf (accesat: 5 martie 2005)

GORMAN, Michael. Revenge of the Blog People! În: *Library Journal*, vol.130, nr.3, February 15, 2005, p.44

GURREY, Béatrice; ROUX, Emmanuel de. Jacques Chirac veut promouvoir un projet de bibliothèque virtuelle européenne. În: *Le Monde*, 17 mars 2005, p.30

HICKS, Matt. Google's Library Project Could Drive Contest Contest. În: *Eweek*, December 14, 2004. <http://www.eweeek.com/article2/0,1759,1741231,00.asp> (accesat: 4 ianuarie 2005)

JEANNENEY, Jean-Noel. Quand Google défie l'Europe. În: *Le Monde*, 23 janvier 2005

KENNEY, Brian. Googlizers vs. Rezistors. În: *Library Journal*, vol.129, nr.20, December 15, 2004, p.44-46

MACINTYRE, Ben. Paradise is paper, vellum and dust. În: *Times Online*, December 18, 2004. <http://www.timesonline.co.uk/article/0,1068-1407490,00.html> (accesat: 4 ianuarie 2005)

POLASTRON, Lucien X. La BNF chez Google? Chiche. În: *Le Monde*, 8 février 2005

RĂDESCU, Alexandru. Cultura europeană contraatacă pe Net. În: *Jurnalul Național* (varianta online), 22 martie 2005. <http://www.jurnalul.ro/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=244704> (accesat: 28 martie 2005)

TENNANT, Roy. Google Out of Print. În: *Library Journal*, vol.130, nr. 3, February 15, 2005, p.27